

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: СИНТЕЗ МОЖЛИВОСТЕЙ, ВИКЛИКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВ

Заблоцька Любов Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
lubazab@tnpu.edu.ua

Розвиток сучасної вищої освіти відбувається в умовах низки викликів, спричиненими глобалізацією та цифровізацією, що спонукає до пошуку інноваційних методів навчання, особливо у викладанні іноземних мов. На цьому тлі інструменти штучного інтелекту (ШІ) стали не лише технологічним трендом, а й стратегічним ресурсом для персоналізованого навчання, здатним підвищити ефективність та доступність мовної освіти. Ця стаття має на меті проаналізувати перспективи застосування інструментів ШІ у викладанні іноземних мов та дослідити їхні ключові переваги, проблеми та стратегії навчання для їх інтеграції в навчальний процес.

В Україні поняття «штучний інтелект» визначається як «організований набір інформаційних технологій, призначених для виконання складних завдань шляхом обробки інформації, побудови бази знань та моделей прийняття рішень» [1]. Це підкреслює, що штучний інтелект – це не окремий інструмент, а цілісна екосистема, здатна адаптуватися до освітнього процесу та вдосконалювати його.

О.Завацький-Ріхтер та ін. [4] визначили чотири ключові сфери застосування штучного інтелекту у вищій освіті, які ідеально підходять для викладання іноземних мов: *прогнозування* – аналіз великих масивів даних для передбачення успішності, здібностей та прогресу студентів. Це дозволяє вчасно втручатися та надавати підтримку студентам, які мають ризик відставання; *оцінювання* – автоматизація процесу перевірки знань, що забезпечує швидкість та об'єктивність. Інструменти на основі обробки природної мови здатні оцінювати письмові та усні відповіді; *адаптивні системи* – створення навчальних платформ, що індивідуально підлаштовуються під рівень знань та потреби кожного студента, пропонуючи йому оптимальну траєкторію руху; та *персоналізоване навчання* – розробка індивідуальних навчальних траєкторій на основі стилю навчання, здібностей та інтересів студента, що є основою для глибокої індивідуалізації.

Українські дослідники, зокрема, М.Кадемія та ін.[2], наголошують, що під час вибору навчальних матеріалів у контексті штучного інтелекту необхідно враховувати логіко-психологічні фактори, а засвоєння знань має бути ефективніше забезпечено шляхом аналізу стану джерел знань. Адаптивні системи, такі як Coursera, Khan Academy або Duolingo, аналізують навчальний прогрес студентів, виявляють їхні сильні та слабкі сторони, а також автоматично коригують складність і порядок матеріалів. Це дозволяє кожному студенту навчатися у власному темпі, що особливо важливо в різноманітних академічних спільнотах університетів. Як зазначає О.Юніна [3], такий підхід забезпечує максимальну адаптацію до потреб, сприяючи більш успішному засвоєнню матеріалу.

ШІ може створювати безпечні простори для мовної практики. Віртуальні репетитори (такі як ELSA Speak для вимови), чат-боти та мовні симулятори (такі як Mondly та TalkPal) надають можливості для мовної практики, імітуючи реальні життєві сценарії. ШІ, завдяки своїй інтерактивній природі, сприяє подоланню

пасивної позиції студентів, яка часто постерігається в умовах класичного лекційного навчання. Інструменти на основі ШІ, такі як автоматизовані засоби перевірки письма (наприклад, Grammarly та DeepL Write), можуть надавати миттєвий зворотний зв'язок щодо граматики, словникового запасу та стилю. Це не тільки зменшує навантаження на вчителів, але й дозволяє учням швидко виправляти помилки та покращувати свої навички. Такі системи використовують обробку природної мови та методи глибокого навчання для забезпечення точних оцінювань, сприяючи розвитку наукових систем оцінювання.

Такі моделі, як ChatGPT, можна використовувати для створення освітнього контенту, покращення комунікації між вчителем та учнем, а також для персоналізованого навчання. Системи онлайн-навчання (AI-ENTS), інтегровані із сучасними комунікаційними технологіями, започаткували нові моделі вивчення мов, які можуть підвищити мотивацію до навчання та навички усного спілкування.

Хоча ШІ має величезний потенціал в освіті, його інтеграція в цю сферу також стикається з численними труднощами. Погана якість зв'язку, недостатнє покриття інтернетом та брак необхідних пристроїв (ноутбуків, смартфонів) сприяють нерівним умовам навчання, знижують ефективність навчання та посилюють цифровий розрив. Реальний ризик полягає у використанні ШІ для вивчення мов: він може перетворитися на механічну практику, відірвану від свого соціально-культурного контексту. Мова охоплює не лише граматику та словниковий запас, але й живе спілкування, обмін культурними особливостями та невербальними сигналами. Навіть найсучасніші системи ШІ не здатні повністю замінити спілкування з носіями мови, й більш того передати всі тонкощі вербального етикету.

ШІ інструменти збирають та аналізують величезні обсяги персональної інформації про студентів, що створює ризики її витоку чи несанкціонованого використання. Крім того, викликає занепокоєння щодо чесності іспитів чи тестування, оскільки вчитель не може фізично контролювати процес, що сприяє можливостям для академічних порушень (наприклад, використання нейромереж для генерації відповідей). Окрім того, студенти відчують недостачу емоційної взаємодії та мотивації в онлайн-середовищі. Відчуття ізоляції, труднощі з самодисципліною та концентрацією, зниження загальної залученості – це поширені проблеми.

На основі аналізу джерел можна сформулювати низку практичних рекомендацій для викладачів та адміністрації ВНЗ. Критично важливим є практичне впровадження конкретних ШІ інструментів, що дозволяє реалізувати теоретичні засади. Нижче наведено огляд таких інструментів для викладачів, які допоможуть викладачам у створенні матеріалів, організації навчального процесу та оцінюванні (табл. 1).

Таблиця 1

ШІ інструменти для викладачів іноземних мов (створено автором)

Категорія	Назва інструменту	Основні функції для викладача	Посилання
Розробка контенту та планування	ChatGPT	Генерація ідей для уроків, створення діалогів, текстів, вправ, тестових завдань. Адаптація матеріалів під різні рівні	https://chat.openai.com
	Canva, Magic Write	Швидке створення конспектів уроків, описів, ідей для навчальних проєктів у візуально привабливому форматі	https://www.canva.com

	Twee	Генерація питань до відео з YouTube, створення вправ на заповнення пропусків, обговорення на основі будь-якої теми.	https://twee.com
Автоматизація перевірки та оцінювання	Grammarly	Швидка перевірка письмових робіт студентів на наявність граматичних, пунктуаційних та стилістичних помилок	https://www.grammarly.com
	Turnitin	Перевірка текстів студентів на плагіат та AI-генерацію. Забезпечення академічної доброчесності.	https://www.turnitin.com
	Gradescope	Ефективна організація та оцінювання письмових робіт, підсумкових іспитів. Аналітика помилок по групі.	https://www.gradescope.com
Створення інтерактивних завдань	Curipod	Створення інтерактивних уроків із вправами, опитуваннями та іграми на основі ШІ за кілька секунд.	https://curipod.com
	Education Copilot	Створення планів уроків, роздаткових матеріалів, PowerPoint презентацій за допомогою AI.	https://educationcopilot.com
	Quizlet	Генерація навчальних наборів карток, ігор та тестів для закріплення лексики.	https://quizlet.com
Тренування вимови та говоріння	ELSA Speak	Моніторинг прогресу студентів, призначення індивідуальних завдань на вимову.	https://elsaspeak.com
	Flip	Організація дискусійних кімнат, де студенти записують короткі відео відповіді. Викладач може залишати текстові чи голосові коментарі.	https://info.flip.com

ШІ має використовуватися як потужний допоміжний інструмент для автоматизації рутини (перевірка вправ, повторення лексики), персоналізації домашніх завдань та тренування навичок. Основним же простором для живого спілкування, обговорення культурних аспектів та творчих завдань має залишатися аудиторія (фізична чи віртуальна) під керівництвом викладача. Дизайн онлайн-курсів має бути переосмислений. Замість пасивного перегляду відео лекцій, курс має містити більше дискусійних кімнат, групових проєктів, ігрових елементів (гейміфікацію) та завдань, що вимагають креативного застосування мови (наприклад, створення контенту за допомогою ШІ з подальшим обговоренням).

Інтеграція інструментів штучного інтелекту (ШІ) у викладання іноземних мов у вищій освіті є об'єктивною та неминучою тенденцією нашого часу. ШІ пропонує потужні рішення для персоналізованого навчання, підвищення ефективності та доступності навчання, особливо в моделях дистанційного та змішаного навчання. Однак успіх цієї інтеграції повністю залежить від подолання викликів, які з ним пов'язані: цифровий розрив, загроза механізованого навчання, проблеми академічної доброчесності та способи збереження гуманістичних цінностей в освіті. Ключ полягає не в самій технології, а в її належному використанні у навчанні. ШІ повинен доповнювати та розширювати можливості вчителів, а не замінювати їх.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-shtuchnogo-intelektu-v-ukrayini-1556-021220> (дата звернення: 10.11.2025).
2. Кадемія М. Ю., Ткачук М. М., Єрмоленко В. В. Логіко-психологічний аналіз як засіб відбору навчального матеріалу для систем штучного інтелекту. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2022. Т. 88, № 2. С. 1–15.
3. Юніна О. В. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: дидактичний аспект. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка, 2023. № 2. С. 125–132.
4. Zawacki-Richter O., Marin V. I., Bond M. GouverneuSystematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – where are the educators? *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 2019. Vol. 16. P. 39.
5. Chen X., Xie H., Hwang G. J. A multi-perspective study on artificial intelligence in education: Applications, challenges, and future directions. *Computers & Education*, 2020. Vol. 159. P. 104008.

ВИКОРИСТАННЯ АІ-ПЛАТФОРМ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ОСВІТНІХ СТАРТАПІВ У ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Мартиновська Тетяна Анатоліївна

здобувач першого рівня вищої освіти, спеціальність Середня освіта (Інформатика)
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
martynovska_ta@fizmat.tnpu.edu.ua

Балик Надія Романівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформатики та методики її навчання
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
nadbal@fizmat.tnpu.edu.ua

Глобальна цифрова трансформація висуває нові вимоги до сучасної шкільної освіти, спричиняючи відхід від традиційного дидактичного підходу до моделі, орієнтованої на формування творчого, критичного та підприємницького мислення. Це зумовлює необхідність активної інтеграції інноваційних технологій, серед яких особливе місце посідає штучний інтелект (AI – Artificial Intelligence) [3]. Застосування АІ-платформ в освітньому середовищі створює унікальні можливості не лише для підвищення ефективності засвоєння навчального матеріалу, як зазначають дослідники [2], але й для створення учнями власних освітніх продуктів, оформлених у форматі шкільних стартапів. Цей підхід поєднує теоретичне навчання з практичними застосуваннями, симулюючи реальні робочі процеси.

Питання є надзвичайно важливим для сучасної педагогіки, оскільки допомагає вирішити гостру потребу у формуванні комплексу компетентностей 21 століття, включаючи цифрову грамотність, здатність до інноваційного мислення та вміння трансформувати ідеї у практичні цифрові рішення. Незважаючи на зростаючу світову популярність АІ-рішень, зокрема генеративних моделей, як-от ChatGPT [1], їхній потенціал у більшості українських шкіл використовується фрагментарно, що створює значний розрив між вимогами ринку праці та рівнем підготовки випускників [4]. Існує нагальна потреба в розробці та апробації педагогічних моделей, які б перетворили АІ-платформи на ефективну відповідну точку для створення шкільних освітніх стартапів, які використовують методику навчання через дію та експерименти.